

Ic5
ÅÅ
Kapsel

Fakta och reflexioner om ÅBO AKADEMI

av

OSCAR NIKULA

FESTFÖREDRAG PÅ RONEBERGSDAGEN 1963 I VASA
SÄRTRYCK UR VASABLADET

I c5
Abo Akhadu Rai
Kepad

7
for

OSCAR NIKULA:

Fakta och reflexioner om ÅBO AKADEMI

Drottning Kristina och hennes rådherrar visade en beundransvärd dristighet, när de mitt under det trettioåriga kriget vågade grunda ett universitet i Finland. Skattebördan hade år efter år blivit allt tyngre att bära. Varje år, när de kungliga kommissarierna kom för att utskryva nya soldater, flydde unga män till skogarna för att undgå krigarlivets faror och umbäranden. Det berättas, att man på en del håll i Finland tände glädjeeldar, när det kom bud att Gustav II Adolf hade dött. Det var inte kungens död man firade utan den efterlängttade freden. Man kunde nämligen inte tänka sig annat än att kriget skulle upphöra, när kungen var borta.

Man tog emellertid fel. Kriget fortgick, nya soldater utskrevs och nya skatter krävdes ut. Folket utarmades alltmera, undervisningen låg nere och förvildnin-

gen tilltog. Präster och tjänstemän stod ofta rådvilla inför all den okunnighet och råhet som de blev vittne till.

Regeringen var ingalunda likgiltig för de olyckliga förhållandena i Finland. Den försökte på olika sätt få en uppryckning till stånd. Man sände kraftfulla män till gränslandet. Isak Rothovius fick som biskop ta hand om Åbo stift. Axel Oxenstierna kände honom personligen och visste att han hade både duglighet och styrka. Han behövde inte heller bli besviken. Rothovius satte in sin starka vilja på att upprätthålla tukt och ordning. För att få ett kraftigare grepp om den östra riksdelen tillsatte regeringen en generalguvernör. Greve Per Brahe blev statsmaktens företrädare i landet. De båda stormännen, den världsliga och den andliga, var snart överens om

att man bäst kunde återställa ordningen, om man grundade ett universitet i Finland. Där skulle landets egna söner utbildas till präster och ämbetsmän. Kronan skulle på det sättet få förtroendemän som kunde tala folkets eget språk och som kände till dess behov. Bättre än någon annan kunde de ta itu med okungheten, fattigdomen och de råa sederna. Drottningen och rikets råd var av samma mening och så kom Åbo akademi till år 1640.

Kristina och riksråden visade sig besitta statsmannavisdom och framsynthet, när de grundade akademien. Denna gärning var kanske i det långa loppet av större betydelse än segrarna och nederlagen på kontinenten.

Det var ingen tillfällighet att den nya akademien förlades till Åbo. Sedan medeltiden var Åbo landets både världsliga och andliga centrum. Kungamaktens främsta företrädare i Finland hade sin boning på Åbo hus och vid domkyrkan residerade stiftets överhuvud, biskopen, som särskilt under medeltiden var en man med stor auktoritet. Med domkyrkans ringmur sammanhängde katedralskolan som fostrade landets prästerskap. I dominikan-klostret ett stycke därifrån undervisade munkarna noviserna och kanske också andra ungdomar. Biskoparna Mikael Agricola och Paul Juusten tog sin läraruppgift med samma allvar som de medeltida prelaterna. De utbildade präster, författade upp-

byggelseböcker och översatte de heliga skrifterna till folkets språk. Deras sådd föll i karg jordmån och gav därför inte så märkliga resultat, men de arbetade på i hopp om att deras ord i framtiden skulle nå mottagligare släkten. Åbo akademi planterades mitt i den gamla bildningsgården. Den fick flytta in i den gamla skolan i domkyrkomuren och ärve de dess främsta lärare.

Stora ofreden verkade förlamande på all verksamhet i vårt land, också på den andliga. Akademin lärare och disciplar spriddes för alla vindar. När högskolan 1713 stängde sina portar, reste studenterna hem. Professorerna flydde till Sverige. De förde med sig en del av akademin värdefullare ägodelar, kistor med böcker, arkivalier, kyrkböcker och stilar. Under de år som nu följde var det tyst och stilla på akademien utom i de rum, där man för tillfället härbärgade hästar. När kriget äntligen var slut, kunde arbetet inte börja med detsamma. Biblioteket var utan tak, alla utrymmen behövde repareras och inredningen måste förnyas.

Först den 8 augusti 1722 kunde konsistorium samlas på akademien till sitt första sammanträde efter kriget. Det var inte många av de gamla professorerna som hade infunnit sig. Fjorton hade 1713 flytt västerut och av dem återvände bara 4. Det gällde således att skaffa ersättare till ett tiotal. Den 26 november 1722 äg-

de den högtidliga återinvigningen av akademien rum. Det märktes minsann att någonting märkligt var på färde i staden. Domkyrkans klockor ringde, musikanter spelade och man sköt salut med kanoner. Det hölls många tal den dagen och själfvallet var det akademins vicekansler biskop Herman Witte som inledde. Han nedkallade över högskolan den Högstes beskydd: »Låt denna Åbo akademi», bad han, »vara en helgedom för den sanna religionen, en verkstad för vetenskaperna och alla dygder, ett säte för lärda män och en plantskola för flitiga ynglingar, Sveriges rikets glans och en oförliknelig prydnad för Finland. Beskräma din skyddssling mot villolärer, falska meningar och sedefördärv, att icke onda andar och avgrundens spöken må kunna kullslå och krossa henne».

Akademien var, när den började sin verksamhet efter stora ofreden, fattigare och sämre rustad än den hade varit i sin begynnelse. Märkvärdigt fort lyckades man emellertid arbeta sig upp ur misären och under 1700-talets senare hälft började en verklig blomstringstid. Akademien hade då flere framstående vetenskapsmän i kollegiet. Här var hävdatecknaren Henrik Gabriel Porthan, juristen Matthias Calonius, den vittre Frans Michael Franzén, teologen Jacob Tengström, medicinaren Johan Haartman och matematikern Anders Johan Lexell. Varje år kom mel-

lan 75 och 95 nya studenter till akademien och samtidigt var omkring 525 studenter inskrivna där. Av dem var dock många frånvarande. De arbetade som informatorer för att skaffa sig en utkomst.

Av de omkring 765 österbottniska studenter som mellan 1640 och 1713 bedrev studier vid olika högskolor i riket, var omkring 640 inskrivna vid akademien. Mot slutet av 1700-talet ökade de österbottniska studenternas antal betydligt. Efter 1780 utgjorde de en femtedel av alla studerande vid akademien. Porthan berättade 1783: »Sedan våre studenter öfverallt begynt spisa för pengar och ej behöfva släpa hit mat med sig, så faller det dem vigare at resa til academien landvägen än genom Stockholm. Detta gör at få Österbotningar numera resa till Upsala.» En av orsakerna till att österbotningarna numera hellre sökte sig till Åbo än till Uppsala var således att man hade övergått till penninghushållning. En annan och inte mindre orsak var att det ställde sig betydligt billigare att studera i Åbo. Det hade varit så redan på 1600-talet och det förhöll sig på samma sätt under 1700-talet enligt vad det intygas vid olika tidpunkter.

Studieflieten vid akademien hade ett visst samband med välståndet i den gustavianska tidens Åbo. Borgarna i staden utvecklade under 1700-talet en stor ekonomisk företagsamhet. Många blev därför förmögna män och ur rikedo-

men växte det fram en borgerlig kultur som har väckt uppmärksamhet. Victor Svanberg skriver: Åbo »torde ha varit den svenska landsortens viktigaste borgerliga kulturcentrum fram till 1809». Många åboborgare stod i nära relation till de akademiska kretsarna. Flere av lärarna hade utgått från åbofamiljer. Den berömda matematikern Lexell t. ex. var son till en guldsmed i staden. En stor del av akademins studenter kom också från åbohem.

Vid akademien dominerade på den tiden inte längre de teologiska studierna. Nu hade i stället de naturvetenskapliga och ekonomiska facken övertaget. På den tiden intresserade man sig nämligen mest för allt som kunde tjäna näringarna och bidra till landets uppkomst. Att akademien följde med sin tid i det avseendet stimulerade utan tvivel borgarnas intresse för högskolan. Porthan försökte förmå sina kolleger att med gemensamma krafter utforska Finland grundligt och allsidigt. Man måste känna landets naturtillgångar för att kunna hjälpa upp dess näringar och därigenom öka dess välstånd. Det fanns emellertid annat hos detta land som lockade forskaren. Finland hade en historia, en folkpoesi, överhuvudtaget en andlig kultur. Allt vad man kunde få reda på om dessa sidor av landets liv borde göras bekant i så vidsträckt kretsar som möjligt. Ivern att utforska och förkunna drev Porthan och hans menings-

fränder att grunda Auroraförbundet och dess språkrör »Tidningar utgifne af et sällskap i Åbo». Porthans entusiasm smittade av sig på omgivningen. Under påverkan av den grundade man 1797 Finska Hushållningssällskapet, som fortfarande verkar i Åbo. Något av det märkligaste detta sällskap uträttade under den svenska tiden var att det 1805 grundade Finlands första bank, Åbo diskontinrättning.

Det är karaktäristiskt att musikens och litteraturrens vänner just under det sena 1700-talet sammanslöt sig och bildade föreningar. Det musikaliska intresset hade fått fart redan under frihetstiden men nu bildades år 1790 det Musikaliska sällskapet i Åbo, som alltjämt existerar. Under Musikaliska sällskapets inseende började konsertlivet blomstra och en bred och säker grund lades för framtidens tonkonst i Finland. De litteraturintresserade sammanslöt sig 1798 i föreningen Läsésällskapet, som sedan var verksamt till 1823. Till Läsésällskapet hörde akademiker och tjänstemän, officerare, köpmän och t. o. m. några hantverkare. Alla de tongivande kretsarna i staden var således företrädade i föreningen. Det är säkert att Läsésällskapet hade en viss betydelse för opinionsbildningen i staden. I alla dessa strävanden var akademins lärare med och gjorde därför sin högskola både känd och uppskattad. Åbo Akademi en omistlig del av samhället.

Man kan väl föreställa sig hur mycket det betydde för landsbygdens studenter att få studera i det kulturellt och ekonomiskt livaktiga Åbo. Med sin befolkning på 10 000 personer var Åbo den tredje staden i riket. Här arbetade landets äldsta hovrätt och här hade biskopen i stiftet sitt säte. På herrgårdarna och boställena i omnejden kunde studenterna få tjänst som informatorer. Också där kom de i beröring med den gustavianska tidens kultur. Stadens invånare hade livliga förbindelser med rikets huvudstad och bedrev med sina skutor en vidsträckt sjöfart. I Åbo fanns både ett boktryckeri och en bokhandel.

Regeringskretsarna var fullt medvetna om att det var ett värdefullt arbete som utfördes vid akademien. De visade det genom att understöda de vidlyftiga byggnadsplaner, som man började göra upp mot århundradets slut. Det gamla akademihuset i domkyrkomuren motsvarade inte på långt när de aktuella behoven. Det var för det första alldeles för trångt för de växande student-skarorna. Akademiens samlingar av olika slag fick alls icke rum i byggnaden. Professorerna måste därför hålla dem hemma hos sig. Rummen var inte bara opraktiska utan också kalla. De stackars studenterna frös väldigt under hårda vinterdagar. Många av dem stannade hellre hemma än de tog risken att ådra sig en förkylning, medan de lyssnade till professorns utläggningar.

Det var Porthan som tog initiativet till byggplanerna. En nybyggnadsfond bildades 1798. Till denna fond anslogs belopp från vakanta pastorat i Åbo och Borgå stift. Man satte i gång en omfattande insamling av privata medel och fick på det sättet betydande kapital till stånd. Vidare blev all export av bräder, ved, beck och tjära pålagd en avgift, som tillföll nybyggnadsfonden. År 1800 uppdrog man åt arkitekten Carl Christoffer Gjörwell att planlägga det omfattande byggnadsarbetet. I akademibyggnaderna skulle samtliga lokaliteter inrymmas, även bibliotekets. Arbetet var i full gång, när Charles Bassi i februari 1802 övertog ledningen. Den 24 juli samma år lades grundstenen i närvaro av kung Gustav IV Adolf och hans drottning Fredrika Dorotea. Kriget 1808—09 vållade sedan avbräck i byggnadsarbetena, så att invigningen kunde äga rum först den 30 okt. 1817. Akademihuset var uppfört i tidens svenska nyklassicism. Det blev för de närmaste tjugo åren en förebild för nya byggnader i landet. Festsalen eller solennitetssalen, som den kallades, var ett förnämligt arkitektoniskt verk och är fortfarande en sevärdhet.

1808—09 års krig hade satt hela byggnadsföretaget i fara, men den förändring, som blev krigets följd, blev i själva verket till nytta och inte till skada. Det var inte grundläggaren, Gustav IV Adolf, som fick se verket fullbordat utan segraren, Alexander I. Redan i

sitt reskript av den 16 juni 1808 hade Alexander fastställt akademins förmåner och rättigheter. Han uppmanade dessutom prokansler, biskop Tengström, att tillsammans med högskolans lärare överlägga om vad man kunde göra för att utveckla och förbättra universitetet. Kejsaren visade sig mycket intresserad av vad de kunde finna på. Han vann på detta sätt konsistorium, som var nog så inflytelserikt. Stora kejserliga donationer gjorde det möjligt att fullborda akademibygget och att utvidga undervisningen.

Konsistorium råkade i ett visst bryderi, när det skulle bestämma vilken inskription som skulle pryda frontonen över ingången till solennitetssalen. Man var skyldig att visa tacksamhet mot Gustav IV Adolf och mot den sista svenska kanslern, greve C A Wachtmeister, för deras insats i företaget. Å andra sidan kunde man inte förnärma tsaren genom att förtiga den välvilja han hade visat akademien. Man löste det knepiga problemet skickligt genom att inte nämna några namn. Inskriften kom att lyda: *Fennicis musis munificentia augustorum*, vilket betyder: härskarnas frikostighet mot Finlands sånggudinnor.

Johan Ludvig Runeberg, som 1822 inskrevs vid Åbo Akademi, åhörde således sina föreläsningar i det nya akademihuset. Tyvärr var den andliga spis som bjöds inte i nivå med den yttre

stäten. Skilsmässan från Sverige hade ingalunda verkat stimulerande på forskarintresset. Det som nu presterades vid akademien kunde inte jämföras med vad Porthan och hans samtida fick till stånd. Lärarna var mycket upptagna med alla de administrativa uppdrag som följde med donationerna. De kände sig också osäkra inför framtiden.

En allvarlig förlust var att professorerna efter skilsmässan inte längre hade lika täta förbindelser med den vetenskapliga världen i Sverige som förr. Åboprofessorerna hade brukat publicera sina vetenskapliga och litterära alster i svenska tidskrifter och publikationer. De hade konkurrerat med de lärda männen i moderlandet om professorerna och samarbetat med dem på olika områden. Nu brydde sig svenskarna i Sverige inte längre om att söka professorer i Åbo och här hemma var krafterna otillräckliga. Då undervisningens kvalitet sjönk, är det inte underligt att våra studenter sökte sig till andra lärosäten. De finländska studenternas antal vid Uppsala universitet ökade under 1800-talets första årtionden.

Den unga Runeberg hade knappast gjort klart för sig, hur det stod till med Åbo Akademi. Han hade, som vi vet, nog av bekymmer med hur han skulle skaffa sitt dagliga bröd och kläder på kroppen. Hans kost var under studietiden i torftigaste laget. Det kunde gå veckor utan att han fick någon omväxling i födan.

Varenda dag stekte han potatis på glöd i kakelugnen, åt därtill salt fisk med en aning smör och drack mjölk. Han gick i den gula finkapprocken, som han hade ärvt av sin far, sjökaptenen i Jakobstad långt efter det att den hade blivit utsliten och begagnade sina stövlar tills de knappast vidare kunde lappas.

Gång på gång måste han också avbryta sina studier för att förtjäna på informationsuppdrag. Det var för Runeberg av stor betydelse att han som släkting blev introducerad i den Tengströmska släktkretsen, där det litterära intresset var levande. Han upptogs som informator i ärkebiskop Tengströms hem, där Porthans anda levde kvar.

Den politiska atmosfären i kejsartidens Åbo kändes åtminstone ibland tryckande för Runeberg, det märker man på hans allegoriska satir på prosa, *Kajorna*, som han skrev 1827. Den unga magistraten riktar sin udd mot de försiktiga och konservativa, som ängsligt vakar över att ingen oro, intet trots, ingen ungdomlig lust att pröva nya vägar skall få göra sig gällande. En av kajorna i domkyrkan resonerar som så: »Men hur braska nu de stora ibland oss och hvad säga våra överstar: Vi äro de som väldet hafva, därför låtom oss flyga opp på spetsarna och putsa våra fjädrar, att de må skinande varda och lysa för folket. I dårar, jag säger eder: flygen ut till sophögarna vid Nummis och

sandhögarna till höger om vägen och tagen mull på edra vingar och stoft på edra hufvuden och kommen så åter till edra nästen och afbiden i saktmod öfvergången af vredens tid. Mina älskeliga, jag visar eder hvar lugnet finns och huru friden vinnas skall. Eller hvem pröfvar stormen såsom den, som högt flyger, och hvem brännes af solen mer än den, som på tornspetsen sitter, der ingen skugga är. Låtom oss taga våra barn i upptuktelse och varna ungdomen, att den må förständig vara.» Längre fram fortsätter den kloka kajan: »I dårar, jag säger eder: hållen edra näbbar från ärtplantorna i öster, skonen tålmodet, att det ej brister, och stören icke kälhufvudena, som i sina täppor frodas vela.»

Våren 1827 blev Runeberg färdig med sin magisterexamen. Den 10 juli skulle han promoveras i den vackra solennitetssalen. Till dess ägde han att skaffa en studentuniform, en frack med guldbroderad krage, vita knäbyxor av kashmir, silkesstrumpor och skor med spännen, värja och trekantig hatt. Det var inte lätt för honom och det lyckades endast tack vare goda vänners hjälp. Promotionen blev den gamla akademins sista gärning i Åbo. »Det är en sällsam händelsernas gång, som låter den gamla akademien såsom en sista handling, innan dess portar för ett sekel föllo igen, lagerkröna den man, som var kallad att visa sitt folk vä-

gen fram genom detta sekel», sa-
de den dåvarande akademins for-
na rektor, Severin Johansson.

Runeberg hade haft för avsikt
att på hösten fortsätta studier-
na vid akademien, men så gick det
inte. Den 4 och 5 september brann
Åbo stad, tre fjärdedelar av går-
darna lades i aska och akademien
skadades. Bland annat förstör-
des dess oersättliga bibliotek.
Också ärkebiskopsgården var ho-
tad, ett uthus hade redan an-
tänts, men räddningsmanskaper,
till vilket även Runeberg hörde,
lyckades hindra elden att sprida
sig till de andra byggnaderna.

Runeberg betecknade branden
som »en fördömd stöt för sina
planer». För Åbo betydde den en
katastrof. Redan 1812 hade kejs-
saren beslutat, att Åbo skulle
fräntas sin ställning som stor-
furstendömet's huvudstad. Efter
1827 års brand flyttades akade-
mien till Helsingfors. Den förlo-
rade därvid sitt gamla namn.
Härefter skulle den kallas det
kejsarliga Alexandersuniversitetet
i Finland. De akademiska tradi-
tionerna från Per Brahes och Isak
Rothovius' tider har sedan dess
vårdats av vårt statsuniversitet.

Någonting av sin forna ställ-
ning hade Åbo ändå kvar efter
branden. Här arbetade fortfa-
rande hovrätten och här reside-
rade ärkebiskopen och landshöv-
dingen. Småningom hävdades ock-
så förslamningen, som den svåra
olyckan hade vållat. Efter Krim-
kriget tog sig stadens näringsliv
snabbt. Handel, sjöfart och in-

dustri gav staden en ny betydel-
se som ekonomiskt centrum. Ett
patricierstånd växte fram med
släkterna Julin, Kingelin, Dahl-
ström, v. Rettig m. fl. som kärna.
Snart fanns det igen en grogrund
för vittsyftande kulturella pla-
ner. Drömmen att än en gång
få en högskola till Åbo hade väl
hela tiden levat kvar. Den fick
ny livskraft, när man år 1903 bör-
jade med en populärvetenskaplig
föreläsningsverksamhet i Åbo.
Nu tycktes målet att få en ny
akademi ha kommit närmare,
men säkert är att drömmen ald-
rig hade kunnat bli verklighet,
om det inte hade funnits ett an-
tal framsynta borgare i staden,
som var villiga att offra pengar
på saken. Planen hann inte rea-
liseras, innan det första världs-
kriget bröt ut, och så fick den
stå över, tills Finland hade blivit
ett självständigt rike.

Från första början var det klart
och tydligt utsagt, att Åbo
akademi icke skulle bli en hög-
skola allenast för det svens-
ka Åbo och Åboland. Den skulle
tjäna hela det svenska Fin-
land. En viktig drivfjäder till att
akademien skapades var den fort-
gående förfinskningen av Hel-
singfors universitet. Man måste
räkna med en mer eller mindre
total förfinskning av statsuniver-
sitetet. För landets svenska folk-
element gällde det att trygga
möjligheterna för dess ungdom
att få studera på sitt eget språk.
Den måste vara i stånd att lära

känna vad dess förfäder hade skapat inom historien, litteraturen, rättsväsendet, ja, över huvud på det andliga livets område. Ingen annan än vi själva kan vara intresserad av detta. Åbo akademi skulle således utgöra ett värn för svensk kultur i Finland och tjäna den finlandssvenska ungdomens studieintressen.

Onekligen verkade även den vunna politiska självständigheten sporrande. Man levde i en tid, då luften var full av löften och förhoppningar. De män, som stod bakom akademiplanerna, var övertygade om att landets svenska befolkning kunde göra mycket för Finlands välgång. Den 15 januari 1919, då akademien inledde sin verksamhet, betonade också dess rektor, Edvard Westermarck, i sitt inskriptionstal, att det demokratiska styrelsesättet, som Finlands folk hade bestämt sig för, krävde av medborgaren en hög allmänbildning. Om det brast på den punkten, så kunde den dyrköpta friheten när som helst gå förlorad. Nöd och fattigdom rådde i landet efter krigets slut. Det behövdes krafttag för att man skulle gå i land med alla uppgifterna. Näringslivet skulle bringas på fötter, nya marknader måste vinnas i väster, sedan man hade förlorat den så viktiga ryska marknaden, arbete måste beredas för alla dem som sökte sig in till städerna. Målet var att skapa drägligare levnadsförhållanden och att höja kunskapsnivån hos den vanliga

medborgaren. I detta arbete hade Åbo akademi sin givna uppgift.

Åbo akademi hade börjat sin verksamhet med endast tre fakulteter, den humanistiska, den matematisk-naturvetenskapliga och den statsvetenskapliga. Det var de tre s. k. stamfakulteterna. Redan under tjugotalets lopp kunde verksamheten tack vare nya donationer utvidgas. Den kemisk-tekniska fakulteten hade planerats vid akademins tillkomst.

1920 var den klar att börja. Också på en teologisk fakultet hade man tänkt redan vid starten, men intresset var något lamt. Man ställde sig tveksam till att uppta teologiska studier i en miljö, där de dominerande vetenskapsmännen sedan ofärdstiden hyste agg mot prästerna. Mången gång hade de tagit öppet avstånd från kyrkan.

Saken kom i ett annat ljus, när det blev fart på den svenska kyrkliga samlingsrörelsen, som småningom forskaffade oss ett eget svenskt stift. Gåvor började nu strömma in och tacksamheten stämde motståndarna mildare. Till slut gav de med sig för rektor Severin Johanssons övertygande argument. Han sade i ett av sina tal: »Där det handlar om djupa livsintressen för det svenska Finland, där kan ett non possumus från akademins sida äventyra dess ställning så-

som en högskola för Finlands svenska folk.»

Det var en viktig uppgift akademien fick sig anförtrodd, när den kunde utbilda präster till de svenska församlingarna. I de kyrkliga kretsarna ökades nu intresset för en teologisk fakultet och man planerade en allmän insamling. Då donerade familjen von Rettig ett så stort kapital, att det blev möjligt att genast sätta i gång. Teologiska fakulteten vid Åbo akademi kunde sålunda inleda sin verksamhet redan 1924.

En del hade tänkt sig, att man inom akademien skulle inrätta en sjätte fakultet för de handelsvetenskapliga studierna, men här kom striden att stå hård med dem som ville, att den högre handelsundervisningen skulle hänföras till en fristående handelshögskola. Medan man resonerade om detta kom det två donationer, den ena från Borebolaget och den andra från handlanden August Wahlström. Saken var således klar, bara man kunde komma överens. Segern gick slutligen till dem som höll på en självständig högskola. Man utgick dock från att en del av professorerna under alla omständigheter skulle skötas av lärare från akademien. I oktober 1927 började Handelshögskolan vid Åbo akademi sin verksamhet.

Jag skall inte tala om de svårigheter, som krig och inflationer vållade akademien. Det har behövts mycken skicklighet, en

orubblig offervilja och en fast tro på svenskhetens bestånd i Finland för att kunna lotsa vår högskola lyckligt förbi alla blindskären. I ett avseende har väl akademien överträffat de givmilda donatorernas vackraste förväntningar. Åbo akademi intar i dag en bemärkt plats i landets vetenskapliga och kulturella liv. Man räknar med dess insatser.

Studenter från hela det svenska Finland, icke minst från Österbotten, söker sig till Åbo för att studera. Av hela antalet studenter utgör österbottningarna nu 28 procent. Det växande antalet studenter — det har sedan 1957 fördubblats — har ställt akademien inför vissa svårigheter. Alla våra auditorier och institutionslokaliteter är nu för små och vi har inte på långt när tillräckligt med yngre lärare, som kunde leda kurser och laboratorieövningar. Och dock har en hel del nya lärartjänster inrättats.

De drömmar, som en gång hystes om att också kunna inrätta fakulteter för blivande jurister och medicinare, har man fått lov att uppgå. Vi anser, att akademien nu har fått sitt naturliga omfång. Vi är tvungna att rätta oss efter de ekonomiska resurserna och icke minst efter tillgången på lärare. Den akademiska återväxten är ett av de mest brännande problemen för alla högskolor i detta nu. Men även om vi inte kan tänka på nya fakulteter, så hoppas vi kunna på an-

nat sätt bygga ut vår undervisning.

Jag vill bara som ett exempel nämna hur vi borde komplettera vår humanistiska fakultet. Här vore det av största vikt att få en professur i romanska språk. Vi har våra gamla kulturella förbindelser med Frankrike och Italien att utforska, vi har aktuella ekonomiska intressen att bevaka i Sydamerika och vi har skäl att vara med om de samarbetsplaner i ekonomiska frågor, som just nu debatteras i Europa. Vid en ekonomikongress i Åbo den 14 december i fjol framhöll dir. Pekka Haarla, att språkkunskaper ger en nyckelställning i kampen om nya marknader.

»Ekonomer med kunskap i franska är mycket sällsynta i vårt land och inom kort kommer detta språk att vara av avgörande betydelse i Europas handel, då EEC:s huvudspråk är franska.»

Med denna översikt har jag velat visa, huru Åbo akademi har vuxit fram ur en fruktbar och kulturvänlig miljö, hur den har vårdats ömt av fasta händer och huru den efter hand har blivit en högskola för hela det svenska Finland. Jag har också antytt, att vi på svenskt håll inte har råd att misshushålla med vare sig våra ekonomiska eller mänskliga resurser. En hög-

skola av i dag har stora behov. Dess verksamhet breder ut sig och förgrenar sig. Å andra sidan raseras skrankorna mellan fakulteter och olika vetenskapsgrenar. Vi har inte inom det svenska Finland råd att bygga upp nya högskolor, inte heller att amputera dem vi har. Tvärtom, om vi skall kunna bevara vår svenska kultur, så måste vi som en man gå in för att stöda Åbo akademi.

Till slut vill jag citera Severin Johansson:

»Åbo akademi är mer än en gåva. Bortom handlingarna skåda vi idéerna. Den medborgargärning, som reste dess murar, den är dock ett utflöde av andliga krafter, som vuxit inom den svenska kulturen. Åbo akademi är i denna mening en livsyttning av den svenska kulturen själv, dess högsta livsyttning, i djupaste mening till sitt ursprung och sin verklighet en det svenska Finlands egen högskola.

Som sådan skall Åbo akademi i framtiden stå som ett vida omkring synligt vittnesbörd, genom det hägn och den omvårdnad som ägnas densamma vittnande om den svenska odlingens livskraft. Om engång flaggan strykes över akademigården här i Åbo, då lutar det till kvällsskymning för svenskheten i Finland.»

Vasa 1963, Ab Vasabladets tryckeri